TÜRKİYE COĞRAFYASI'NDA YENİ BİR ARAŞTIRMA ALANI; YÜZEN ADALAR VE DOĞA EĞİTİMLERİNDEKİ ÖNEMİ

İhsan BULUT*

Özet: *Türkiye bilinen pek çok doğal ve beşeri zenginliğe sahiptir. Özellikle gelişememiş yörelerimizde bulunan doğal güzellikler ülkemiz turizmi, yaban hayatı açısından önem taşımaktadır. Yüzen adalar ülkemiz coğrafyasının yeni bir kavramı ve araştırma konusudur. Ülkemiz yüzen adalar açısın dan da oldukça zengin ve adeta bir yüzen ada cennetidir. Hemen her coğrafi bölgemizde ve yöremizde yüzen adalara ve oluşumlarına rastlamak mümkündür. Türkiye'nin yüzen adaları çok önemlidir. Buna rağmen bugüne kadar araştırmacıların ve kamuoyunun dikkatini çekememiştir. Bu çalışma ve devam edecek çalışmalarımızla Türkiye ve dünya yüzen ada literatürüne yeni katkılar sağlanacaktır. Bu yüzen adalarımız da öncekiler gibi dünya yüzen adalar bibliyografyasındaki yerini alacaktır. Bu çalışmanın yakın amaçlarından birisi de doğa eğitimi ve korumasının önem kazandığı şu dönemde yeni bir alanın dikkatlere sunulmasıdır. Aynı şekilde bu tanıtımla ülkemizde giderek çeşitlenen turizm aktivitelerine ve yönelimlerine çeşitlilik ve derinlik kazandırmaktır. Doğal ve kültürel mirasımıza yeni unsurlar kazandırmak, ve bu alanların sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Yeni çalışmalara da esin kaynağı oluşturacak bu çalışmamızla, ülkemiz doğal zenginliği ve sulak alanlarının önemi ve tanıtımı sağlanmış olacaktır.*

Anahtar Kelimeler: *Solhan-Bingöl yüzen adaları, Osmancık-Çorum, Honaz-Denizli, Ladik-Samsun, Kaçkar-Çamlıhemşin-Rize, Zökün Gölü, Tortum-Erzurum, Yüzen ada*

Abstract: *Turkey has much natural and cultural richness. Especially the natural assets located in developing regions have an*

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 25240, Erzurum ibulut@atauni.edu.tr

CamScanner ile tarandı

important role to play in economical life of those regions. The floating islands are one of these assets and have become an important research subjects lately. With many floating islands, Turkey is considered as a heaven of floating islands. Almost all geographical regions in Turkey has many floating islands located throughout landscape of the country. Turkey's Floating Islands is very important. This İslanshave not come to the attention of the researchers so far. This study aims at introducing these floating islands and add them to the World floating islands bibliography. By examining the islands we hope to bring the subject to the attention of nature conservation parishioners. We hope to contri-bute to the tourism literature by examining the potential of the area in terms of eco-tourism. Because these floating islands were discovered recently and because their use by human population has not been regulated, we are concerned with the sustainability issued as related to these places. In order to provide a sustainable use of the floating islands a committee should be established to document these areas throughout Turkey and develop management plans for sustainable use of them. Because of a high tourism poten-tial tourism development plans should be prepared for each of the floating islands and a criteria should be set up to determine the nationally and internationally important areas.

***KeyWords**:Solhan-Bingöl, Osmancik-Corum, Honaz-Denizli, Ladik-Samsun, Kackar-Camlıhemsin-Rize, Lake Zökün, Tortum-Erzurum, Floating Islands,*

Giriş

Bu çalışma ülkemiz coğrafyasının yeni bir araştırma konusu ve terimi olan yüzen adaları ele almaktadır. Bilindiği üzere ülkemizde 2000 yılına kadar yüzen ada kavramı bilimsel olarak bilinmemekte, tanımlanmamış ve coğrafya eserlerinde yer almamıştır. Ancak Anadolu'nun pek çok yöresinde bulunan bu nadir jeolojik ve jeomorfolojik şekiller yöre sakinleri tarafından fark edilerek değişik adlarla bilinmekte ve tanınmaktadır.

Bizim bu konudaki çalışmalarımız 2000 yılının Kasım ayında başlamıştır. Başlangıç öyküsü, şekli, gelişmesi ve genişlemesi belki

CamScanner ile tarandı

yol hikâyeleri, memleket hikâyeleri güzelliğinde ve lezzetinde olan bu çalışmanın boyutları yöresel, bölgesel, ulusal ve uluslararası şekilde derinleşerek genişlemektedir. Bu ve benzer çalışmalarla yeni yüzen adalar coğrafya literatüründe yerini alacaktır.

Bu konuyu bilim alanına taşımak oldukça uzun ve sıkıntılı bir süreci de beraberinde getirmiştir. Bir yandan Türkiye Coğrafyası'nın yeni kavramına bilim alanımızda tereddüt, endişe ve tepki ile yaklaşılırken, diğer taraftan da araştırma ve konu korsanlığı yapanlarla mücadele etmek oldukça hırpalayıcı aynı zamanda da zevkli bir boyuta ulaşmıştır. Direnç hala devam etmekle beraber son yıllarda Türk Coğrafya Kamuoyu, yerel yönetimler, üniversiteler, yazılı ve görsel basın tarafından konuya yoğun ilgi ve destek gelmeye başlamıştır.

Yaklaşık 2000 yılından beri sürdürdüğümüz çalışmalar Bingöl örneği ile başlamış olup, bugün yüzen ada bulunan il sayısı 15'i bulmuştur. Kuşkusuz bu konu kamuoyunun dikkatlerine yoğun bir şekilde sunulduğunda; hem yüzen ada bulunan il sayısının hem de yüzen adaların sayısı ile bu konuda çalışanlar ve çalışmalar da sayıca artacaktır.

Bu çalışmanın da yakın amaçlarından birisi öncekilerde de olduğu gibi doğa eğitimi ve korumasının önem kazandığı şu dönemde yeni bir yaklaşımın, çalışma ve bilgi alanının dikkatlere sunulmasıdır. Aynı şekilde bu tanıtımla da ülkemizde giderek çeşitlenen turizm aktivitelerine ve yönelimlerine yeni bir boyut ve derinlik kazandırmaktır.

Yüzen ada kavramıyla ilgili gerek terminolojik, gerekse bilimsel anlamda yeterli kaynağın olmadığı ülkemizde, araştırmalarımızın (Girgin ve Bulut; 2001,43-48: Girgin ve Bulut; 2002, 184-194: Duzer; ,2001, 2004, ve 2006: 13-35) akabinde çok sayıda yüzen adanın olduğunun anlaşılması ve ilginin bu konuya yoğunlaşması da ülkemiz coğrafyası açısından son dönemdeki memnuniyet verici bilimsel gelişmelerdir(Bulut, Zaman, Kopar ve Artvinli, 2008, 133-153 ve Bulut, Kopar, Zaman; 2009). Bu çalışmalara Çorum, Denizli, Rize, Sivas ve Giresun ilindeki çalışmalar da eklenmiştir(Bulut ve Girgin; 2010: 3-10, Bulut ve Kantürk; 2010: 88-92, Bulut ve Hadimli; 2010: 92-101, Bulut ve Akbulut; 2010: 9-24 ile Bulut, İ.-

CamScanner ile tarandı

Karabulut, Y-Zaman, E.-Karabulut, E.-Akbaba, A. 2011, 96-106). Kuşkusuz akademisyen coğrafyacılardan sayıca çok ve ülke genelline daha eşit bir şekilde dağılmış coğrafya öğretmeni meslektaşlarımızın yüzen adalar konusunda daha geniş gözlem ve araştırma imkânlarına sahip olduğu gerçeği ve görev yaptıkları yörelerin gerçek coğrafi özellikleri ile yeni coğrafi bilgilere ulaşmada esas kaynaklarımız oldukları gerçeği yadsınamaz. Bu konuda yerel nüfusun da bilgilendirmeleri yüzen ada ve ilgi çekici yeni çalışma konularının ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Türk Coğrafya Kurumu yönetiminin çalışmalarımıza **yeni bilgiler ve yaklaşımlar** şeklinde öğretmen çalıştaylarına bildiri konusu olarak yer vermesi ve taşıması yüzen ada çalışmalarına en büyük bilimsel ve kurumsal bir destek olmuştur. Kendilerine minnet borçluyum.

Yüzen adalar ülkemiz coğrafyasının yeni bir kavramı ve araştırma konusudur. Yüzen adalar tabiatın mucizelerinden biridir: Yüzen adaların gerçekten varlığına rağmen, bir su kütlesinin yüzeyinde bir adanın serbestçe hareket etmesi imkânsız gibi görünmektedir.

Ülkemiz yüzen adalar açısın dan da oldukça zengin ve adeta bir yüzen ada cennetidir. Hemen her coğrafi bölgemizde ve yöremizde 15 kadar ilde bulunan göllerde yüzen adalara ve oluşumlarına rastlanılmıştır. Türkiye'nin yüzen adaları çok önemlidir. Yüzen adalar tabiatın mucizelerinden biridir. Türkiye'nin antik çağda var olan ve bilinen bu jeomorfolojik zenginlikler son zamanlara kadar kayıp miras olarak kalmıştır.

Dünya yüzen adaları hakkında iki cilt yüzen ada bibliyografya kitabı olan ABD'li araştırıcı Chet Van Duzer'ın çalışmalarımıza ilişkin bir değerlendirmesinde şu önemli bilgilere rastlamaktayız.

Klasik antik dönemde, o zamanlarda Koloë Limne veya Gygaean Gölü olarak bilinen ve şu anda Manisa sınırları içinde yer alan Marmara Gölü'nde (38°37' Kuzey, 28°02' Doğu) dini bir merasimin parçası olan yüzen adalar vardı. Hristiyan çağındaki aktif kişilerinden Martianus Capella;

"...Romalı bilim adamı ve yazar Varro(MÖ. 116-27),; Lidya'da Nimflerin Adaları olarak adlandırılan adalar gördüğünü ra-

CamScanner ile tarandı

por etmektedir: bu adalar, flüt müziği eşliğinde kıyıdan gölün ortasına doğru hareket etmekte ve kendi etrafında daire çizdikten sonra yine kıyıya yanaşmaktadır." şeklinde yazmaktadır.

Ve yine, muhtemelen milattan önce birinci yüzyılda yaşamış olan Nicaea'lı Isigonus yüzen adalar, kurbanlar ve bir koroyu kapsayan göl çevresinde yılda bir düzenlenen bir festivali tarif etmektedir:

Türkiye'nin batısında, Nimflere adanmış Tala isimli bir göl vardır. Bu gölde, oldukça fazla sayıda kamış vardır ve bunların ortasında da yerlilerin "kral" olarak adlandırdığı bir yüzen ada bulunur. Gölde yılda bir kez adakların sunulduğu ve daha sonra kıyılarında koronun sesinin yükseldiği bir festival düzenlenmektedir. Daha sonra bütün kamışlar dans etmeye başlamakta ve kral [yani gölün en büyük yüzen adası] onlarla birlikte dans ederek kıyıya yanaşmaktadır. İnsanlar ona liflerden yapılmış bir taç giydirmekte ve bereketli bir mevsim geçirileceğinin habercisi olduğundan kralın ertesi yıl yine kendileriyle bir araya gelmesi için dua ederek tekrar kıyıdan uzağa göndermektedirler.

Kültürel önemi büyük olan bu yüzen adalar, maalesef artık mevcut değiller ve aradan geçen yüzyıllar boyunca Türkiye'deki yüzen adalar hakkında herhangi bir yeni rapor ya da yazı bulunmamaktadır.

Yüzen Ada Nedir? Nasıl Oluşur?

Yüzen ada gördünüz mü? Ya da yüzen ada nedir? Sorusuna verilen cevaplar genellikle hayır şeklindedir. O zaman yüzen ada nedir? Sorusunun cevaplanması bir zorunluluktur. İlk çalışmalarımızla birlikte yüzen adaların göl üzerinde hareket etmeleri ve kimilerinin oldukça küçük olmaları nedeniyle bunların ada olup olmadıkları şeklinde önemli itirazlara maruz kalınmıştır.

Bilinen sabit adalarla oluşum ve şekil bakımından ilgili olmasa da; etrafı sularla çevrili olması ve bir su kütlesi üzerinde bulunmaları bakımından bu oluşukların da ada kabul edilmeleri gerekmektedir. Dünyadaki kabul edilen ve araştırılan binlerce örnekle bizdekilerin hiçbir farkı bulunmamakta, hatta ilimizdeki ve ülkemizin

CamScanner ile tarandı

diğer yörelerindeki yüzen adaların bunlardan daha gelişmiş ve güzel oldukları anlaşılmıştır.

Çok genel bir tanım yapılması gerekirse ülkemizdeki ***yüzen adalar göller içerisinde muhtelif boyutlarda bir veya birçok parçadan oluşan yüzer kara parçası kütlelerdir***. Bu kütleler bitki köklerinin birbirlerine sıkıca örülmesinden, suda asılı bulunan kil parçacıklarının bunlara yapışmasından ve üzerlerinde toprak gelişimiyle karalaşmasından oluşmaktadır.

Yüzen ada oluşumu genelde dairesel ya da oval formlu bloğun yüzmesi oluşumun ilerleyen safhalarında ana gövdeden kopması ve serbest kalmasıyla gerçekleşmektedir. Yüzen bloğun % 45-50'si hatta % 60–70'i organik, geriye kalan bölümü ise anorganik unsurlarca oluşturulduğu için sudan hafiftir. Bu yüzden kolaylıkla suda asılı kalabilmektedir. Üzerindeki bitki örtüsü rüzgârda yelken görevi görmekte ve rüzgâr yönüne göre bloğu sürüklemektedir. Göl içinde sürekli olarak hareket halinde olan blok zamanla kıyıya ulaşmakta, şiddetli rüzgârlı havalarda adeta kıyıya çarpmaktadır. Bu çarpma yüzünden bütün blokların kenarları kütleşmiştir. Blokların üzerindeki bitkilerin insanlar tarafından biçilmesi blok hareketi için önemli bir sorundur. Ayrıca blokların üzerine çıkılması ve toprağın çiğnenmesi bitki örtüsüne zarar vermektedir.

Yüzen bloğun en iyi hareket imkânı bulduğu yerler genellikle gölün derin kesimleridir. Su seviyesinin azalması durumunda kazık kökler zemine sürtündüğü için ivmeyi düşüren etkiler yapmaktadır. Bazen de adaların üzerindeki bitkilerin kökleri kurak dönemlerde veya suyun beşeri müdahalelerle azaltıldığı durumda zemine kök salmakta ve hareketi durabilmektedir.

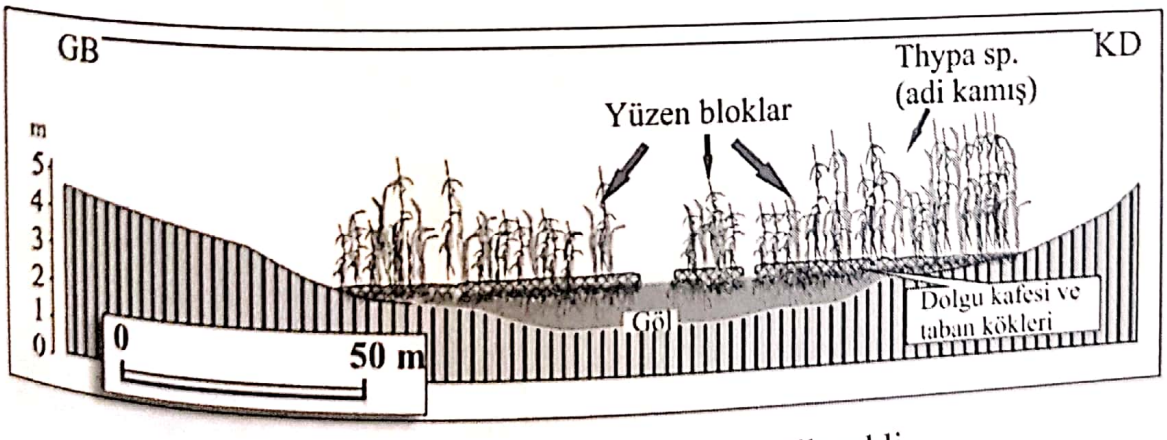
Yüzen ada bulunan doğal göllerin derinliğinin 9-10 m.yi pek geçmediği bilinmesine rağmen adaların kalınlıkları yer yer 80-100 cm.ye yaklaşmaktadır(Şekil 1, Ftoğraf1,2,3,4,5). Adaları oluşturan kütlelerin kesitleri incelendiğinde gelişme aşamaları açısından üç tip ayırt edilebilir. Bunlar başlangıç, gelişme ve tamamlanma safhasındaki yüzen adalar şeklindedir. Gelişmenin başı ve erken dönemlerinde ise bitkisel maddenin yoğunluğu, kütlenin inceliği, toprak yani inorganik maddelerin azlığı dikkat çekmektedir. Bu durum ada oluşumunun henüz gelişme aşamasında olduğunu göstermektedir. Gelişen adalarda kütlenin kalınlığı artarken, adayı

CamScanner ile tarandı

oluşturan yapıda kil, mil ve toprak oranı yükselmektedir. Ada gelişimin son safhasını ise göl yüzeyine kaplayacak şekilde yüzen kütlenin büyümesi ve örtü kalınlığının artması oluşturur. Artık yörede göl ve ada özelliğinden çok turbalıktan söz etmek gerekir (Tablo 1). Bu anlamda ülkemizdeki yüzen adaları inceleyecek olursak aşağıdaki tablo ve sınıflama ortaya çıkacaktır.

Tablo 1. Türkiye'deki yüzen adaların oluşum aşamaları itibariyle sınıflandırılması

Gelişme safhası Grubu	Adalar	Kalınlıklar (cm)	Yükselti-si(m)	Vejetasyon
Başlangıç (ilk)	Arsiyan	50-60	2529	Alpin çayırlar
	Büyük Göl	60-70	2385	Alpin çayır
	Saklıgöl	60-70	1000	Çalılık Akdeniz
	Göllü Mezra	30-40	1700	Orman, alpin çayır
	Demirözü (Gülnar)	60-70-100	1350	maki
Gelişme (orta)	Solhan	80-100	1355	meşelik
	Ürük,	60-70	1700	Antropojen step
	Gölbel	120-150	1340	orman
Tamamlan-ma(son)	Sülük Gölü-Olur	100-120	1600	Orman, antrojen step
	Yaylayanı	150-200	1530	Orman, alpin çayır
	Göndüren	120-150	1176	Step, çalılık
Karmaşık	Ladik	200-300	870	Meşe, çam
	Çat Barajı	300-400	1400	step

Şekil 1. Yüzen ada oluşumun şematik şekli

CamScanner ile tarandı

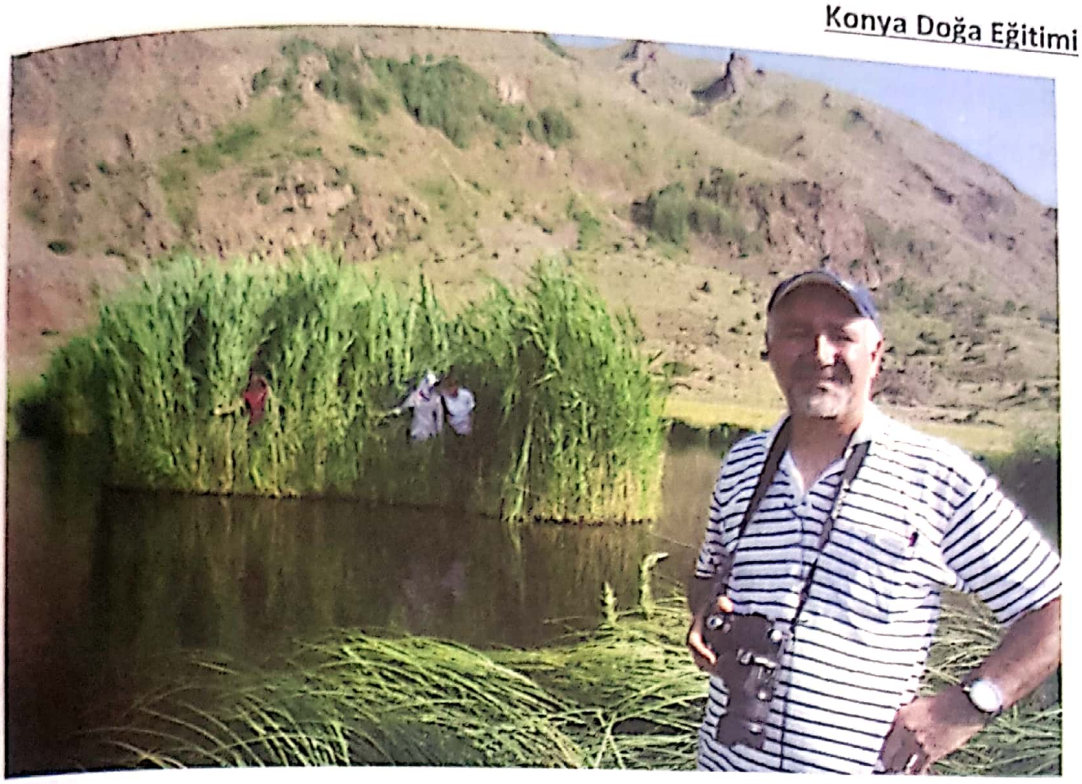

Fotoğraf 1. Artvin-Şavşat-Arsiyan Yaylası Sedeva Gölü

Fotoğraf 2. Erzurum-Tortum Zökün Gölü

CamScanner ile tarandı

Fotoğraf 3. Erzurum-Tortum Zökün Gölü

Fotoğraf 4. Erzurum-Tortum Zökün Gölü

Çeşitli derinliklere sahip göllerin yüzeyinde adeta bir sal gibi hareket eden bloklara "yüzen ada" (Floatingisland) denilmektedir. Yöreden yöreye değişmekle birlikte bu gibi oluşumların farklı isimlerle bilindiği bir gerçektir. Yüzen adalara verilen yersel isimlerin başında; hopal, hopa, kopuk, gezen ada, saz ada, sazak gelmektedir (Girgin-Bulut, 2003: 189). Demirözü köyü sakinleri yü-

CamScanner ile tarandı

zen adaya giden ada demektedir. Yüzen blok, bataklık ve göllerin kenarlarındaki çayır ya da kamış gibi kazık köklü bitkilerin oluşturduğu kök kafeslerin içinin zamanla kum, kil, mil veya diğer organik unsurlar tarafından doldurulmasıyla oluşmuştur. Oluşum göl yüzeyi kapanıncaya kadar devam etmektedir. Yüzen ada oluşumunun erken safhasında ada veya adalar küçük, gelişme aşamasında ada göl oranı nispeten dengede iken oluşumun ilerlemiş safhasında göl yüzeyi kısmen hatta tamamen adalarca kapanabilmektedir.

Yüzen adaların çoğu daimi yerleşme sınırının üstünde yer aldıkları için, yaylacılar ve çobanların dışında fazlaca bilinmedikleri nden bu güne kadar önemleri anlaşılamamış olup, kamuoyunun dikkatinden uzak kalmışlardır.

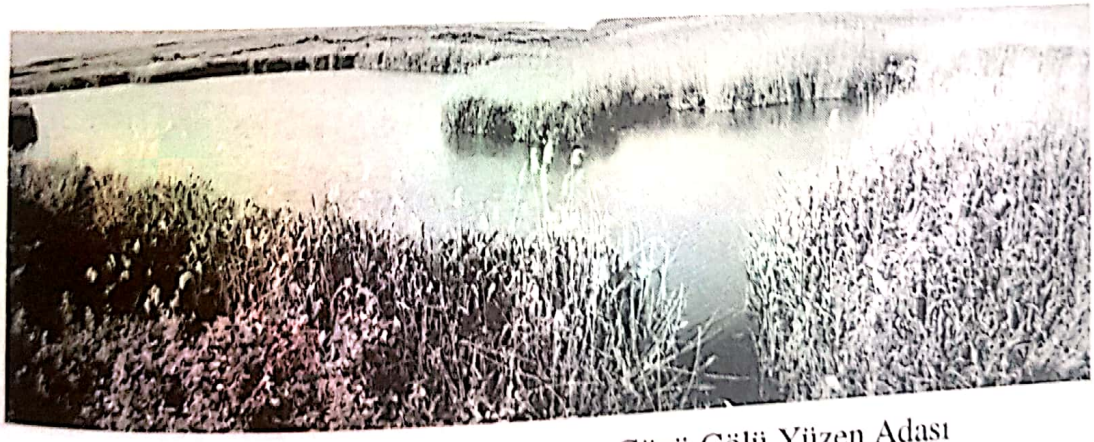
Ülkemizde yerel sakinler göllerde yüzen adalara farklı isimler vermektedir. Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğüne (1993) göre; sazlıklarda ot ve kamış köklerinin su üzerinde birbirine sarılmasından oluşan yassı, yüzen parçalara Kayseri-İncesu ve Afyonkarahisar-Dinar'da "hopal", Denizli-Çivril'de "hopa" denilmektedir. Türkiye'deki örnekleri ele alırken değinileceği gibi bunların yöreden yöreye değişen isimlerle anıldığı görülmektedir. En çok bilindiği şekliyle "yüzen ada", "gezen ada", "saz ada", "hopak" ve "sazak" dışında adaları olan göller için "adalı göl" adları verilmiştir. Çamlıhemşin İlçesi Koçdüzü Yaylası sakinleri göl içerisindeki yüzen adaları yerel olarak posti şeklinde adlandırmaktadır. Yani vücutla ilgisi kalmamış koyun ve keçi derisinde olduğu gibi göl kıyısı ve tabanıyla ilgisi kalmamış yüzen kısımlara(adalara) bu ad verilmiştir. Yerel nüfus bu adaların ve göllerin doğal güzelliklerinin ve ekolojik önemlerinin farkındadırlar. Yüzen ada yöreleri doğal ve beşeri açıdan birçok yönüyle daha pek çok master ve doktora çalışmalarına uygun konu çeşitliliğine sahiptir.

Türkiye'ki yüzen adaları olan göl ve bataklıklar, eskiden beri bulunmakla birlikte, Bingöl'dekilerin medyanın da desteğiyle tanınmasından sonra daha çok gündeme gelmeye başlamışlardır. Nitekim 2000 yılından sonra bulunan ve yayınladıklarımızın listesi bile aşağıdaki gibi bir hayli uzamıştır(Şekil 2).

CamScanner ile tarandı

Bugüne kadar çeşitli kaynaklarda adı geçen yüzen adalı göller şunlardır:

Bingöl Solhan Hazarşah Köyü Turnalar Gölü
Erzurum Olur Ormanağzı Köyü Sülük Gölü
Adıyaman Çelikhan Çat Barajı Sazlıca Gölü
Arsiyan Yaylası-Şavşat-Artvin
Zökün Gölü-Tortum-Erzurum
Göllü Mezraa-Kılıçkaya-Yusufeli-Artvin
Saklıgöl-Yukarıdağdere Köyü-Honaz-Denizli
Gölbel Gölü-Karalargüney-Osmancık-Çorum
Ladik Gölü-Ladik-Samsun
Büyük Göl-Altıparmak Dağları-Koçdüzü Yaylası-Çamlıhemşin-Rize
Divriği Ürük ve Göndüren Köyleri
Gölyanı Yaylası Yağlıdere-Giresun
İslâhiye-Karasuyun Gözü Yüzen Adaları
İçel Gülnar Demirözü Köyü Adalı Göl.

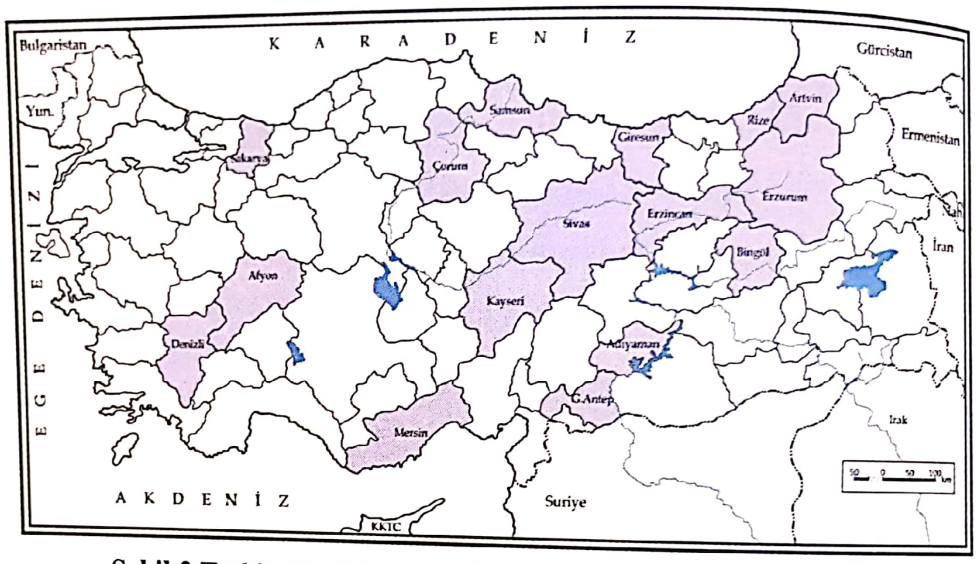

Fotoğraf 5. Islahiye Karasuyun Gözü Gölü Yüzen Adası

Ayrıca Oltu Canik Köyü, Tortum Bar Köyü, Çat ilçesi Yavi köyü, Azaplı-İnekli Gölleri Gölbaşı-Adıyaman, Karasu-Sakarya, Bingöl, Posof, Kayseri Sultansazlığı, Denizli Çivril Işıklı Gölü, Akşehir Gölü, Eber Gölü, Afyon Çay ilçesi Karamık Bataklığı gibi ihbarını aldığımız ve araştırma aşamasında olduğumuz onlarca ada ve göl vardır.

CamScanner ile tarandı

Ülkemizin bu nadir doğa güzellikleri ve sulak alan ekosistemleri ne yazık ki tanınmadan yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bunların başında Adıyaman ili, Çelikhan ilçesi Çat baraj gölü üzerindeki yüzlerce yüzen ada gelmektedir. Ancak yaklaşık 10 yılı aşkın bir süredir, bu tabiat mucizesi doğal güzellikler kıyıya vurmakta ve torf işletmeleri tarafından ekolojik gübre ticareti için kullanılmaktadır. Benzer durum ülkemizin diğer yüzen adaları için de söz konusu olmakla beraber Çat Barajı yüzen adaları için oldukça hızlı bir tahrip söz konusudur.

Şekil 2.Türkiye'de Yüzen ada Bulunan İllerin Dağılışı Haritası

Bu tahribin önlenebilmesi için toplum destekli Adıyaman Üniversitesi, Çelikhan Kaymakamlığı ve diğer ortaklarca**"üç bin yılda oluşan yüzen adalarımız üç yılda bitmesin"** mantığı çerçevesinde tabiat varlıkları olarak tescil edilen yüzen adaların korunma altına alınması projesi hazırlanmaktadır.Dünya'nın çeşitli ülkelerindeki yüzen adalarla da ilgili koruma projeleri ile paralellik gösteren projeyle yüzen adaların koruma altına alınması, doğal mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması, yeni nesillere aktarılması, varlığının yok olmaması ve diğer beşeri müdahalelerden korunması için kıyıya vurmasını engellemek şeklinde jeolojik mirasın korunması benimsenmiştir.

Adıyaman Çelikhanyakınlarındaki Çat barajı eski bir göl çanağıyken 1997 yılından itibaren baraj gölüne dönüştürülmüş bir depresyondur(Fotoğraf 6 ve 7). Abdülharap çukurluğu olarak bili-

CamScanner ile tarandı

nen bu çanak içindeki baraj gölünde, suların kabarmasıyla birlikte yoğunlukları sudan az olduğu için göl tabanındaki turba ve torf şeklindeki bitkisel ağırlıklı eski çayır araziler yüzen adalar şeklinde ortaya çıkmıştır. Çat barajındaki yüzen adaların sayısı baraj yüzeyinin genişliği ve su yüzeyindeki dalga ve rüzgâr gücüyle parçalanarak yıldan yıla değişmektedir(Fotoğraf 3 ve 4). Çeşitli büyüklükte yüzlerce adanın olduğu barajda bazı geniş yüzeyli adalara hayvan sürüleri üzerinde otlamak için bırakılmakta, hatta büyük yüzen adalarda ise çocuklar futbol oynayacak kadar geniş alanlar bulabilmektedir.

Dünyada Çelikhan İlçesi'ndeki yüzen adaların oluşumuna benzer bir oluşumun örneğine rastlanılamamıştır. Çünkü bu yörede gelişimini tamamlamış yüzen adalar inşa edilen barajın etkisiyle yeniden 1997 yılında yeniden yaşama şansı bulmuştur. Türkiye için henüz adı konulmadan yok edilmeye çalışılan bu doğal güzellikler(yüzen adalar) tabiatın mucizesi olarak kabul edilmektedir. Antik çağdaki mistik düşüncede esin kaynağı olan Anadolu'nun kayıp mirası olarak da kabul edilmesi gerekmektedir.

Çat Barajındaki adaların parçalanmasını hızlı tahrip izlemiş olup, giderek küçülen adalar şiddetli rüzgâr ve dalgaların sürüklemesiyle kıyılara taşınmış, suyla temasını kaybettiği için florası ve faunasını yani canlılığını yitirmiştir.27 Mart 2010 tarihinde yaptığımız yerinde gözlemlerimiz oluşumu için binlerce yıl gereken doğal güzelliklerin birkaç yıl gibi kısa bir sürede nasıl tahrip edildiği gerçeğini göstermiştir. Suların yükselmesiyle rüzgârın şiddeti ve hızlı sürüklemesine maruz kalarak maksimum derinliği 78 m. olan 14 km.karelikgöl yüzeyine parçalanıp, küçük adacıklar şeklinde dağılmıştır.Bu adaların eğimin azaldığı kıyı kesimlerinde suların ani çekilmesi ile karaya oturmuş sallar şeklinde kalarak hızla kurumaya yüz tuttuğu, yandıklarıve tahrip olmalarına sebep olmuştur. Adaların hemen hemen yarısına yakını bu şekilde kıyılara vurmuş oluptorf olarak değerlendirilmektedir.

Çat barajındaki bu yüzen adalar birçok yönden önem taşımaktadır. Her şeyden önce nadir ve hassas ekosistem olan bu oluşuklar sulak alan flora ve faunası için üreme ve barınma ortamıdır. Doğal güzellikleriyle turizm değeri olarak kullanılacak doğal peyzajlardır. Hem yaşayan göl üzerindeki yüzen adalar hem de kıyıdaki karaya

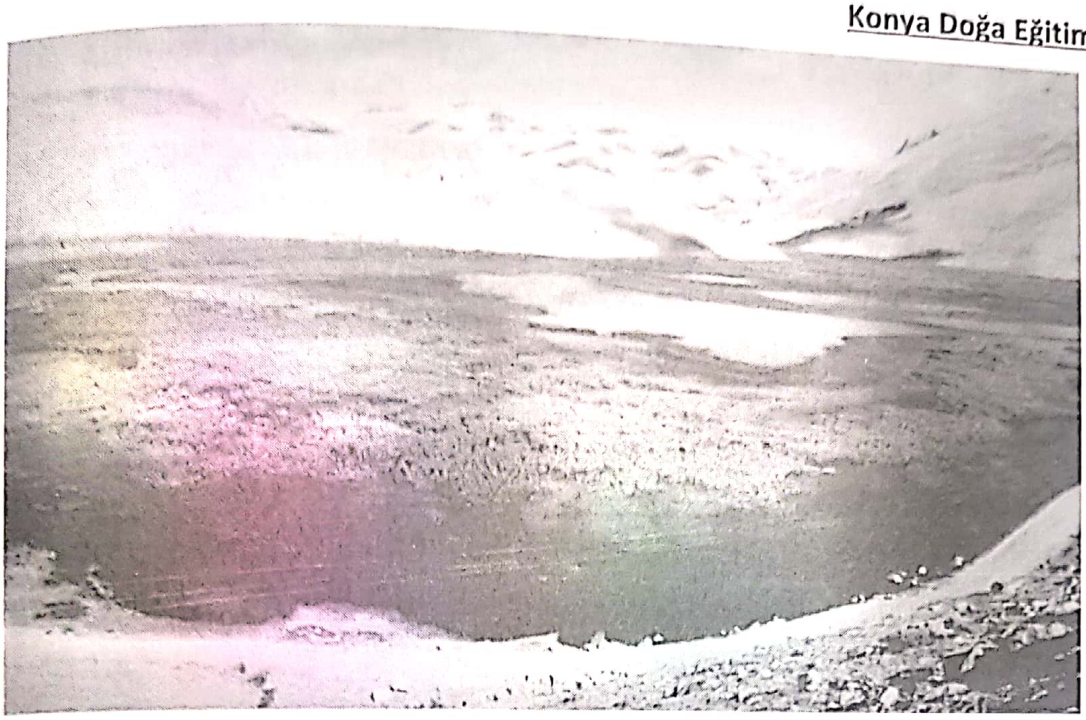
CamScanner ile tarandı

oturmuş adalar çok değerlidir. Göl üzerindekiler canlılıklarını ve güzelliklerini sunarken, kenarda tahrip olmuş canlılığını yitirmiş yüzen adalar tahribin boyutunu ve korumanın önemini açıkça gösterecek şekilde muhafaza edilmelidir. Çok tahrip olmuş olanlar ise İlçe tarım müdürlüğü organik tarım deneme sera ve bahçeleri şeklinde değerlendirilmelidir. Böylece kamu ve özel sektöre ait balık üretme kafesleri ve tarım tesisleri sayesinde koruma da sağlanmış olacaktır.

Tarihsel, etnografik ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan bir yöremiz olan Adıyaman'ın dışa açılımı ve tanınmasında yüzen adalar büyük önem taşımaktadır. Bingöl ili örneğinde olduğu gibi yapılacak etkin tanıtım kampanyaları ile adaların turizme kazandırılması, barajda su sporları, tekne turları, tekne ve yelken yarışları gibi etkinlikler ile yamaç paraşütü türünden aktivitelerinin başlatılması gerekmektedir.

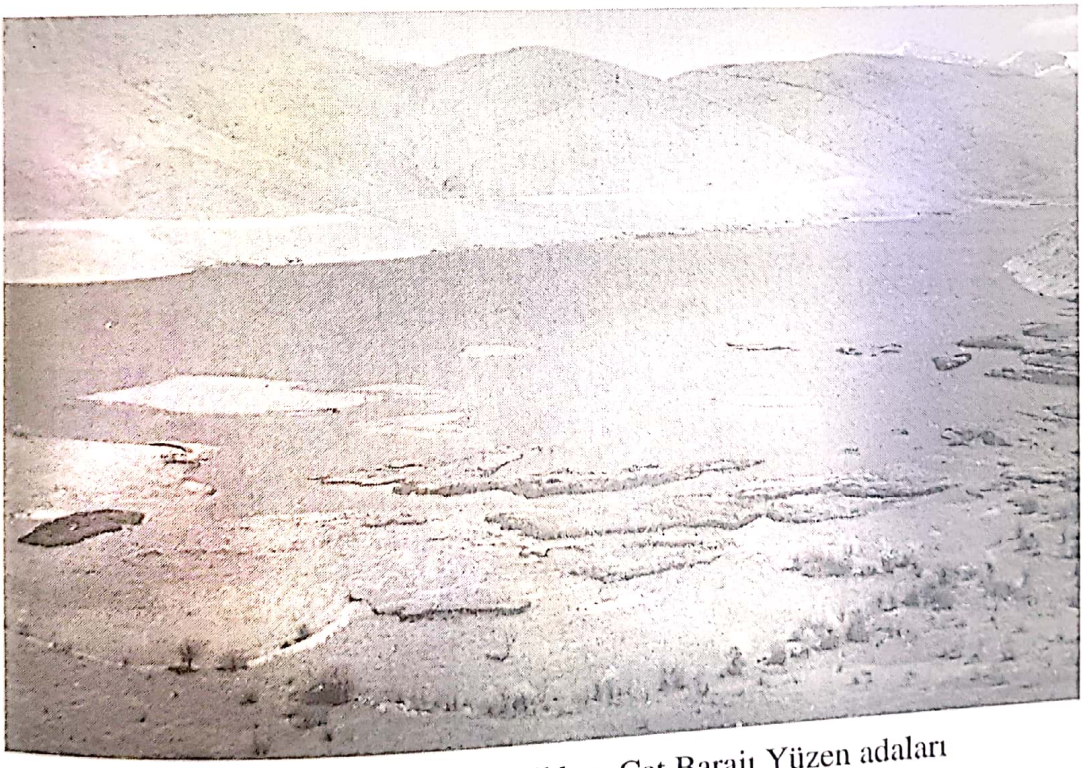
Sonuç olarak ülkemizin biyolojik çeşitliliği, jeomorfolojik zenginliği, kültürel turizm, ekoturizm potansiyeli oldukça yüksektir. Geleneksel yaşam, doğayla iç içe oluş, kırsal yaşantıda doğal zenginliklerimizi günümüze kadar önemli ölçüde korumayı başarmıştır. Artan doğa bilinci, doğa koruma düşüncesiyle birlikte yeni zenginliklerin ve doğal ortamların tanınması ve kamuoyunun dikkatlerine sunulması süreci birlikte işlemektedir. Bu durum bizleri, doğal yapısını, ekolojik dengelerini çoktan kaybetmiş yeniden kazanmaya çalışan gelişmiş batılı ülkelerin aksine yeni tanıdığımız ve korunmuş adeta el değmemiş bir şekilde sahip olduğumuz doğal yapımızı korumak ve değerlendirmek anlamında çok şanslı olduğumuz gerçeğine götürmektedir.

CamScanner ile tarandı

Fotoğraf 6. Abdulharap Çukurluğu 1996 öncesinde eski bir göl çanağı olup, gölün yüzeyi belki dünyanın en büyük gelişimini tamamlamış bir yüzen adası tarafından kaplanmıştır

(Fotoğraf Abdulkerim SONKAYA'dan temin edilmiştir).

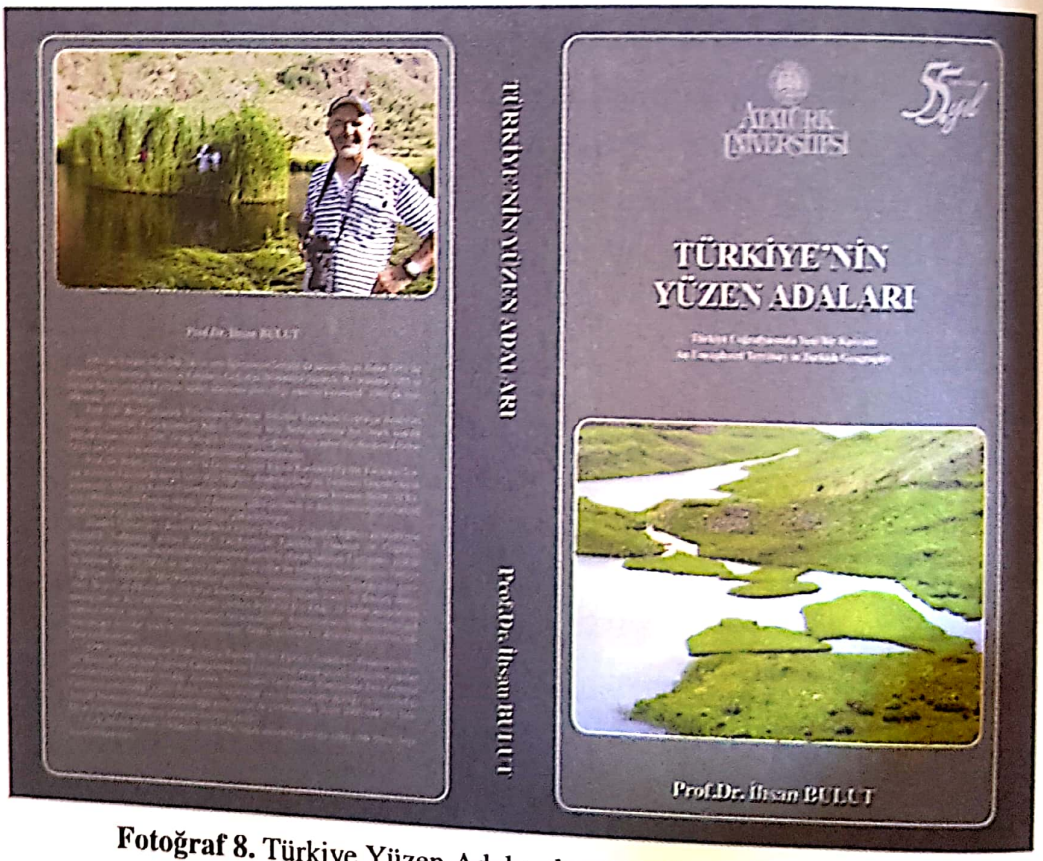
Fotoğraf 7. Adıyaman Çelikhan Çat Barajı Yüzen adaları

Az sayıda canlılığını yitirmemiş ve yüzlerce canlılığını kaybetmiş yüzen ada kıyıya taşınmıştır. Bu malzeme eko gübre adıyla çiçek toprağı olarak değerlendirilmekte ve bazı şirketlerce işletilmektedir.

CamScanner ile tarandı

Daha 2000 yılına kadar adı bile duyulmamış bu konuda çalışmalarımızın kısa sürede Türkiye'nin Yüzen Adaları adlı oldukça hacimli bir kitap oluşturulmuştur(Fotoğraf 8).

Bu eserin vermek istediği mesaj özetle ülkemizin bir yüzen ada cenneti olduğudur. Türkiye coğrafyasının ve bilimsel kamuoyunun bu çalışmada paydaş olması zorunluluğu vardır. Konu yalnızca coğrafyacıların çalışacağı ve ortaya koyacağı kadar tek düze ve sığ bir konu değildir. Bilakis tüm yönleriyle ele alınacak, ekolojik, estetik, felsefi ve ekonomik yönleri ile çevresel ve bütünsel yaklaşımlarla çalışılmalıdır. Bu nedenle göller ve çevresi, botanikçi, zoolog, jeolog, jeomorfolog, peyzaj mimarı, turizmci ve sulak alan araştırmacılarınca da ele alınmalıdır. Bu kapsamda tüm yüzen ada çalışmalarının da ortaya koyduğu sonuçları genelleştirerek aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Fotoğraf 8. Türkiye Yüzen Adaları konusunda yazılmış ilk eser

- Ülkemizde yeni tanınmasına rağmen çok sayıda yüzen ada olduğu anlaşılmaktadır.
- Bu adalar yeterince tanıtılamamaktadır. Tanıtımlar lokasyon belirleme ve genel değerlendirmelerden öte gitmemektedir.

CamScanner ile tarandı

• Coğrafyacılarca olduğu kadar sulak alanlar olarak flora ve faunasının da biyologlarca çalışılması gerekir.

• Bu alanların önemli ekosistemler olduğu unutulmamalıdır.

• Bu alanların tanıtılması, turizme açılması önemlidir. Fakat korunması daha önemlidir.

• Ülkemizi yüzen ada cenneti olarak değerlendirenlere hak vermek durumundayız.

• Yüzen adalar artık coğrafya konuları arasında yerini almalı ve sözlüklerde de anlam ve önemlerine vurgu yapılmalıdır.

Bu ve benzer çalışmalarda ülke geneline akademisyen coğrafyacılardan daha eşit şekilde dağılmış coğrafya öğretmeni meslektaşlarımızın ilgisinin çekilmesi ülkemiz coğrafyası adına bilinmezlerin kısa sürede ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Sonuca dâhil edilebilecek bir husus da Yüzen adaların artık tartışılma aşamasından çok değerlendirme olanaklarından da kısaca maddeler halinde bahsedilmesi zorunluluğu vardır. Bunları da sırasıyla;

• Bingöl örneğinde olduğu gibi yüzen adalar tanıtıcı logo, isim ve peyzajdır. Yüzenada Anaokulu, Has Bingöl Turizm, 12. sınıf coğrafya kitabı kapağı gibi

• Şarkı kliplerine ve film sahnelerine mekân olmuştur.

• Turizmde yeni bir boyut ve istihdam alanıdır.

• Doğa projeleri için uygun mekânlardır.

• Bahçe balkon ve teras peyzajında oluşturulan yapay havuzların yapay peyzaj unsuru olarak kullanılabilmektedir.

• Tur operatörlerinin destinasyonlarına dâhil edilebilir.

• Halkın turizm etkinliklerine yatkınlığı sağlanır.

• Doğadan yarar sağlayanlar korunması için de gayret sarf eder.

• Ramsar alanı olup önemli kuş üreme ve doğal yaşam alanıdır

• Biyoçeşitlilik kaynağıdır

Bizim tanıtmak, korumak ve dar anlamda yararlanmayı düşündüğümüz yüzen adalar günümüzde deniz üzerinde havaalanları, yerleşme yerleri, oteller, projelerinin esin kaynağı olmuştur. Su

CamScanner ile tarandı

baskınlarından, deprem zararlarından korunmak için bu tür uygulamaların uygun olacağı gerçeği kesinleşmiş durumda. Nitekim Osaka'daki Kansai havaalanı Japonya'nın yüzen adalar projelerinin en başarılı olanlarından biri olarak gösterilmektedir. Çünkü havaalanı, Kobe depreminden zarar görmediği için güvenilir bulunmuştur.Denizlerden yararlanmanın daha rasyonel olacağı beklenmektedir.

Kaynaklar

BİNGÖL, M. H., 2002. "Afyonkarahisar" . Skylife Dergisi, S. 5, s.88-98, İstanbul.

BULUT, İ.-ZOR, M.- ÖZDEMİR, F.- ÇAKIR, Ç., 2012 Demirözü Adalı Göl Yüzen Adası (Gülnar-Mersin),*TabiatveİnsanTTKD yay., Yıl.46, Haziran 2012, Sayı, 2*, Ankara, Turkey.

BULUT, İ., 2012, Türkiye'nin Yüzen Adaları(Türkiye Coğrafyasında Yeni Bir Kavram/An Unexplored Territory in Turkish Geography), Atatürk Üniversitesi Yayınları No:1005, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:138, Araştırmalar Serisi No: 114, Erzurum.

BULUT, İ.-GİRGİN, M.,2011 "Floating Islands Of Turkey" European Association of Geographers, Athens Annual Meeting 2011, 2-5 June, Athens, Greece,

BULUT, İ.- GİRGİN, M., (2010). Gölbel Gölü ve Yüzen Adalar (Gölbel Lake and floating islands), *Tabiat ve İnsan, TTKD yay., Yıl.44, Sayı:1*, s.3-10, Ankara, Turkey.

BULUT, İ.- YÜRÜDÜR, E., *(2011)*. Ladik Gölü Yüzen Adaları (Ladik Lake andfloatingislands), *Tabiat ve İnsan, TTKD yay., yıl:44, Haziran 2011*, Ankara, Turkey.

BULUT, İ., (2011), Floating islands of Turkey, The 2nd International Geography Symposium-MediterraneanEvironment 2010 Procedia - Socialand Behavioral Sciences, Volume 19, 2011, Pages 526-531,

BULUT, İ., 2012, Türkiye'nin Yüzen Adaları(Türkiye Coğrafyasında Yeni Bir Kavram/An UnexploredTerritory in TurkishGeography), Atatürk Üniversitesi Yayınları No:1005, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:138, Araştırmalar Serisi No: 114, Erzurum.

BULUT, İ.,Floating Islandsand Researches of Turkey's Floating Islands, Proceedings, Sıxth International Conference Glaobal Changesand Regional Deevlopment, Sofia University "St.Kliment Ohridski" Faculty of Geology and Geography, 16-17 April, 2010, Sofia, Bulgaria, p.233-237.

BULUT, İ.-AKBULUT, G., *(2010)*, Ürük Köyü Çıplak/Cılbah Göl ve Göndüren Gölü Yüzen Adaları (Divriği-Sivas), FloatingIslands of Urük Vilage Cip-

CamScanner ile tarandı

lak/Cılbah Lake and Göndüren Lakes (Divrigi-Sivas), *Tabiat ve İnsan, TTKD yay., Yıl.44,Aralık 2010, Sayı*, Ankara, Turkey.

BULUT, İ.-HADİMLİ, H., (2010). *Altıparmak Dağı Kuzeydoğusundaki Koçdüzü Yaylasında Göller ve Yüzen Adalar (The floating islands and lakes in Koç düzü Platou in northeast of Altıparmak Mountains), Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl: 49, Sayı 576, 92-101,* Ankara, Turkey.

BULUT, İ.-KANTÜRK, G., (2010). *Denizli-Honaz-Yukarıdağdere Köyü Saklıgöl Yüzen Adası (TheFloating Island: Saklıgöl in Denizli-Honaz-Yukarıdağdere Köyü), Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl: 49, Sayı 573, 88-92*, Ankara.

BULUT, İ.-KARABULUT,Y-ZAMAN, M.-KARABULUT, E.-AKBABA,A., 2011, Gölyanı Yaylası ve Yaylayanı Gölü Yüzen adası(Yağlıdere-Giresun), Standard, Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl:50, Sayı 585, Şubat 2011, Ankara, s.96-106

BULUT, İ.-KOPAR, İ.-ZAMAN, M., (2009). *Karadeniz Bölgesindeki Yüzen Adalara Yeni Bir Örnek: Zökün Gölü Yüzen Adaları (Tortum-Erzurum) (New floatingislands in Black SeaRegion: Lake Zökünfloatingislands Tortum-Erzurum)* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, *Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 8., Sayı 41, 215-230*, Erzurum, Turkey.

BULUT, İ.-SEVİNDİ, C., 2012, İslahiye Karasuyun Gözü Gölü Yüzen Adası, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1. Ulusal Coğrafya Sempozyumu,(28-30 Mayıs 2012), Bildiriler Kitabı, s.471-485, Erzurum.

BULUT, İ.-ZAMAN, M.-KOPAR, İ.-ARTVİNLİ, E., 2008, Göze Dağı (Yalnızçam Dağları) Kuzeybatısındaki Arsiyan Yaylasında Göller ve Yüzen Adalar, Sosyal Bilimler Dergisi, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Cilt 8. Sayı...40, Erzurum.s.133-153

CEYLAN, M. A., 1998. Baklan-Çivril Havzası ve Yakın Çevresinin Hidrojeomorfolojik Etüdü (yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniv., Sos. Bil. Ens., İstanbul.

CHRİSTOFFERSON, R.W., 1994. Geosystems. MacmillanCollege Publishing Company, New Jersey.

DUZER, C.V., 2001. "Preliminary Note on the Floating Islands of Zacaton Sinkhole, Mexico. Aquaphyte Online. A News letter abaut Aquatic, WetlandandInvasivePlants, Florida.

GİRGİN, M.,-BULUT, İ., 2001. "Yüzen Adalar". TSE Standart Der., S. 474, s. 42-47, Ankara.

http://plants.ifas.ufl.edu/aq-w01-2.html

http://www.ntvmsnbc.com/search/res_sec.asp?ps=AN&erb=WEA

KAİSER, S.,-OSTERMANN, W., 1970. Fahr mit in dieWelt I. BandDeutschland (4.Baskı), Münih.

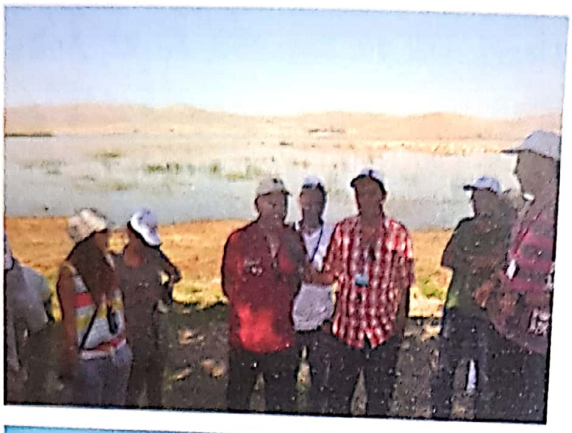
KERİBAR, İ., 1997. Ingle Gölü. Atlas Dergisi S. 47, s.54-63, İstanbul.

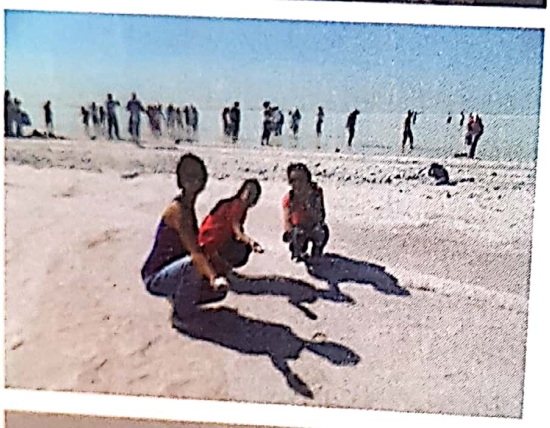
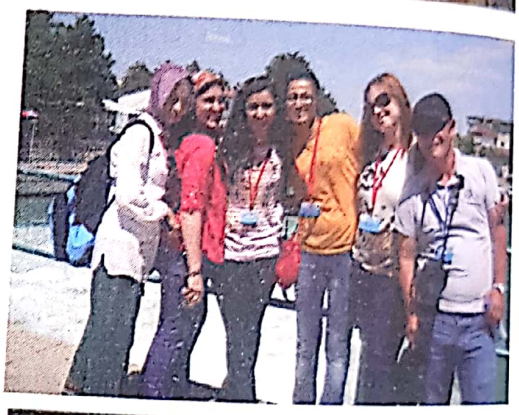
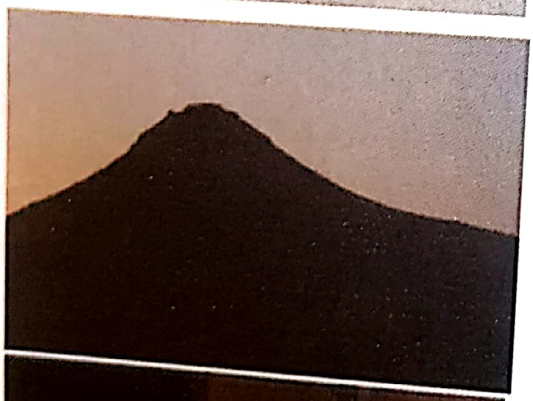
CamScanner ile tarandı

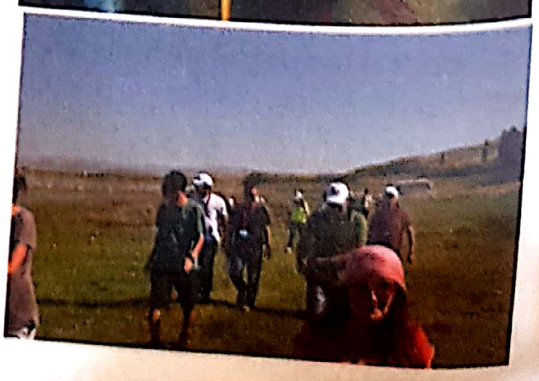
ÖZESMİ, U.,-SOMUNCU, M.,-TUNCEL, H., 1993. "Sultansazlığı Ekosistemi" Ankara Üniv., Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi S. 2, s.275-289, Ankara.

TDK, 1993. Derleme Sözlüğü (2. Baskı). Atatürk Kültür-Dil ve Tarih Yük. Kur. TDK Yay., S.211/7, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara.

TÜZÜN, O., 1996. "Sultansazlığı" Atlas Dergisi S. 37, s.94-107, İstanbul.

CamScanner ile tarandı